

1152.

A
F E L S Ő H Á Z

REFORMJÁRÓL.

TREFORT ÁGOSTON.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGY. KIR. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1882.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

M. Pol.

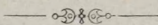
0

1152

A

F E L S Ő H Á Z

REFORMJÁRÓL.

TREFORT ÁGOSTON.

M. Pol. D.

1152

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGYAR KIRÁLYI EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1882.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

A főrendiház reformja, úgy látszik, a napi renden levő kérdések közé csakugyan felvétellett. Általános a meggyőződés, hogy ily fontos államszervezeti kérdésekben, nyugodt időkben s akkor kell a szükséges reformokat létesíteni, mikor azok nagyobb rázkódás nélkül vihetők keresztül s mikor a bajokon még segíteni lehet, mielőtt azok elmérgesednének vagy épen gyógyíthatatlanokká válnának.

Időszerűnek tartom azért, a „Budapesti Szemlében“ e tárgyban közelebről megjelent nézeteimet, önálló füzetben is közrebocsátani s a legújabbban felmerült észrevételekre *utóiratban* reflectálni, illetőleg saját észrevételeimmel kiegészíteni az előbb mondottakat.

Ki az 1848 előtti régi magyar alkotmányt működésben nem látta, alig fog magának e sajátságos szervezetről tiszta képet alkothatni. Rendi alkotmány volt az, de nagyban eltért más rendi alkotmányoktól; kifejlődött benne a tökéletes két kamarai rendszer s az alsóház vagy kamara, táblának nevezetvén, akkor csak is egy rendet képviselt, mert a polgárság vagy is a városok meg voltak ugyan hiva az országgyűlésre, de szavazati joguk nem volt. Oly jelenség az államjogban, melynek elemezése hosszabb tanulmányt érdemelne és érdekes rajzot adna művelődési állapotainkról. Tanúsága az minden esetre a polgárság s a közgazdasági állapotok gyöngeségének s a bécsi kormány politikai ügyetlenségének — de ez volt egyszerűs mind a régi alkotmány enyészetének csirája. A februári forradalom s abból következő események nyomása alatt ez

alkotmány átalakított; s az 1848-diki törvények — és mind annak következtében a mit azokból kifolyólag államjogunkban módosítottunk, ez alkotmányból egy a képviselői rendszeren nyugvó modern alkotmány lett, parlamenti kormányzattal. Nevezetes jelenség az is, hogy míg államjogunkban és minden társadalmi viszonyainkban igen sok változott, a főrendiház változatlanul tartá fenn magát. E jelenség felsőházunk ereje, de gyöngesége mellett is szól. Bizonyítja azt, hogy az országban él az öntudat, hogy a felsőház szükséges, hogy elemeiben bízhatik az ország, hogy alapja legalább részben helyes, s hogy föladatának megfelelni képes. De bizonyítja azt is, hogy az ország még sem méltatja azt elég figyelmére, hogy nem gondol vele, ha tekintélye csökken, hogy az egész intézménynek inkább formális, mint valódi jelentőséget tulajdonít.

De kik a politikai intézmények életébe mélyebben behatolnak, a felsőház reformja szükségét mélyen érzik; első vonalban pedig magok a felsőház tagjai, közelebből gróf Zichy Nándor is; ez értelemben nyilatkozott Tisza miniszterelnök is az utolsó választások idejében.

Én pedig szeptember 8-dikán Sopronyban tartott beszédben ekként szoltam e kérdéstről: „Tény, hogy a mi felsőházunk az új alkotmányos aerában semmi üdvös törvény létrejöttét nem akadályoztatta; s én fölteszem felsőházunkról, hogy bír annyi önállósággal, hogy vele bármi rendszabályt, mely az ország kárára volna, nem lehetne keresztülvinni. Felsőházunkban nem csak valódi hazafiság, de józan politikai szellem is uralkodik. Annál fogva én nem hiszem, hogy annak reformja épen égető kérdés volna. Egyébiránt ha lehet a legközelebbi három évben azt is keresztülvinni, nekem az ellen annál kevésbbé volna kifogásom, mert felsőházunknak oly sajátzerű szervezete van, hogy azt állandóan mostani állapotában hagyni csakugyan nem lehet.“

„Nézetem szerint Magyarországon a felsőháznak épen úgy aristocraticus alapon kell állnia, mint a képviselőháznak

democraticus alapon. Politikai tárgyalásainknál, valamint szervezkedéseknél mindig szem előtt kellene tartani, hogy aristocratia s democratia ma nem politikai institutiók, hanem társadalmi tények, melyekkel számolni kell, s a hol egymásnak megsemmisítésére dolgoznak, ott az alkotmányos élet lehetetlenné válik.“

„E szempontból indulva ki, én a felsőház szervezésénél érintetlenül hagynám mindazon magyar főúri családok jogait, melyek ma a felsőházba meghívatnak. De miután a felsőház természete szerint annak, a ki ott ül, valami társadalmi erőtt vagy érdeket kell képviselnie, arra pusztán név és cím nem elégséges: vagy minimumot vagy adó-cenzust hoznék be akkép, hogy a születési aristocratia tagjai közül csak az hivatnék meg a felsőházba, ki meghatározott összegű, például legálább három usque öt ezer forint adót fizet. Ez úton kimaradnának a felsőházból a proletárius-mágnások, valamint az oly fiatal emberek, kik apjuk életében még semmi vagyonnal sem bírnak, és minek sem képviselői.“

„Továbbá meghagynám a felsőházban a valóságos megyés püspököket, kik nagy érdekek képviselői. Nem nyom előttem e részben semmit a felekezetek paritása, mert a protestáns egyházak szervezete következtében, minélfogva nálók az egyházi és világi elem teljesen egyenjogú, azok a világi felügyelők s gondnokok által képviselve lehetnek a felsőházban. S a mennyiben gondnokaik és felügyelőik születés által nincsenek hivatva a felsőház tagjai lenni, közülök, valamint szuperindentenseik közül is azokat, kik a szükséges tulajdonokkal bírnak, lehetne ad dies vitae, élethosszig, felsőházi tagoknak kinevezni.“

„Kimaradnának ellenben, nézetem szerint, a főispánok; nem csak azért, mert azoknak főleg megyéik administratiójával kell foglalkozniok, hanem azért is, mert folyvást változván, a felsőház igen fluctuáns jelleget nyer általok.“

„A főispánok helyébe jönnének élethossziglan kineve-

zendő felsőházi tagokul oly férfiak, kik múltjoknál, érdemeiknél s társadalmi állásuknál fogva hivatottak a felsőházban a született pairek mellett helyet foglalni. A szükséges kvalifikációkat törvény szabná meg.*

„Ily szervezettel a felsőház kellőleg működhetnék és teljesíthetné magas hivatását, főleg két föltétel mellett: hogy az angol példára a peer-age a társadalom kitünőségei által időnként fölfrissítettnek, de a kellő vagyon mellett; ellenben címekkel s öröklő felsőházi tagsággal ne ruháztassanak föl oly emberek, kiknek nincsen vagyonuk aristocraticus család alapítására, kik már a második generációban aristocraticus proletáriusokká válnak.“

A legújabb időben közéletünk egyik nagyon tisztelt veteránja, ki kitünő érdemei, hosszú tapasztalata, európai műveltsége s terjedelmes ismeretei mellett minden tekintetben illetékes a felsőház szervezése, valamint minden politikai kérdés fejtegetésére, huszonnyolcz lapra terjedő, s kéziratként nyomtatott röpiratban a főrendi ház szervezéséről értekezik. *) Előre bocsátva egy rövid, igen érdekes történeti vázlatot a főrendiház létrejöttéről és már előbbi időkben szándékolt reformja javaslatairól, és sok statistikai adatot a főrendiház elemeiről — formuláz egy tizenöt szakaszból álló törvényjavaslatot a magyar országgyűlés felsőházáról.

A felsőház, Sz. L. szerint, részint egyházi és világi méltóságok s állások, részint régi jog és öröklés, részint életfogytáig tartó kinevezés alapján meghivandó tagokból állana; különösen pedig a püspökökből és az egyházak egyéb főnökeiből; a magyar nemzeti és honosított mágnási családok korban legidősb tagjaiból — ha az országban lakhelylyel bírnak, s fekvő földbirtok után legalább ezer forint egyenes adót fizetnek — a mágnás családok hitbizományi fekvő vagyont bíró tagjaiból, ha ily hitbizományi birtokról legalább 3000

*) *Igénytelen nézetek a magyar főrendiház szervezéséről.* Sz. L. Kéziratként nyomtatva Számmer Imrénél, Székesfehérvárott. 1882.

forint adót fizetnek, s a mágnási családok oly tagjaiból, kik fekvő birtokaik után tízezer forint egyenes adót fizetnek.

Végre „életfogytáig való kinevezés alapján tagjai a felsőháznak azok, kiket ő felsége a ministerium előterjesztésére, a törvényhozás, állami vagy helyhatósági közszolgálatban, katonai vagy bírói pályán, a tudományok, irodalom, közoktatás, művészet, ipar, kereskedelem és gazdaság terén érdemesült jeles honpolgárok sorából — polgári és vagyoni állásra való tekintet nélkül — életök tartamára a felsőház tagjaivá kinevez.”

„E tagoknak száma, az egyházi s világ méltóság és állás alapján felsőházi tagságra jogosultak beleszámításával, a felsőház összes tagjainak egy harmadánál nagyobb nem lehet.”

Mielőtt e javaslatról némi megjegyzéseket tennék, hangsúlyozni akarom a felsőház reformja szükségét. Nem épen égető kérdés az, s elismerem, hogy oly kényes természetű, hogy a legnagyobb óvatossággal kell benne eljárni, mellőzni azonban még sem lehet, és valamint a beteget nem akkor kell gyógyítani, mikor vére dissolutióba ment s kevés a kilátás a gyógyulásra: úgy az intézményeket akkor kell reformálni, mikor még életképesek, mikor tekintélyük még nem járt le, s mikor még él az emberekben a hit, hogy az intézmény alapja helyes és való.

Az általános elismerés, hogy az alkotmányos szervezetben a felsőház mellőzhetetlen alkotó rész, nagy haladást jelez az államtudományban s a népek politikai érettségében; mert Görögország kivételével, a melyet politikai példánynak nem igen lehet fölállítani, s némely délamerikai köztársaságok kivételével — melyek a folytonos anarchia s polgári háborúk által tündökölnek — a két kamarai rendszer mindenütt divatozik. A legrettentőbb példái az egy kamarai rendszernek a francia alkotmányok a múlt század végéről — s nagy politikai haladást tanúsít a mai Franciaország, hogy a senatus eszméjével meg tudott barátkozni. Fontosabb kérdés az,

hogy mikép szerveztessék a felsőház s e tekintetben áll a költő mondása: Nicht Alles passt für Alle. A rendszer, mely az egyik országban helyesen működik, másutt rossz gyümölcsöt fog teremni. Vannak felsőházak a választás, a kinevezés, s az örökösödés alapján vagy vegyesen két vagy mind három rendszerre fektetve. Hogy köztársaságokban örökös felsőházi tagság nem létezhetik, magától értetik, de ott is a választásoknál oly combinatiókat keresnek, hogy a felsőház másnemű elemekből álljon vagy más érdekeket képviseljen mint az alsóház — világos példa arra az amerikai szövetséges államok, hol a felsőház, a senatus, tagjait nem a választók, hanem az egyes államok küldik. A monarchiában a választott felsőház nem felel meg hivatásának s nincs összhangzásban a monarchia intézményével. A választás által egészen véve a felsőházba ugyanolyan emberek kerülnek, mint az alsóházba; nincs tehát semmi valószínűség, hogy a felsőházban más politikai áramlat létezzék — a felsőház ugyanazon nyomon fog járni, mint az alsóház s az egyedüli haszon csak az, hogy az ország a meglepetéseknek nincs kitéve, melyek az egykamrai rendszer mellett szükségképen előfordulnak. — De mi legyen a monarchiából, ha ő az egyetlen egy institutio, mely örökösödésre van fektetve?

A kinevezett pairek, főleg ha a kinevezés bizonyos kategóriákhoz van kötve, minden esetre több garantiát nyújtanak az állami egészséges szervezetnek — képviselik a stabilitást a mozgó elemekkel szemközt, függetlenebbek mint a választott képviselők — bírnak specialis ismeretekkel s tapasztalatokkal és megvédik nemcsak a trónust lefelé, de megvédhetik a népet is fölfelé. S ha ily testület minden kitűnőséget magában foglal, nagy tekintélyt nyújt az államnak.

A monarchiában azonban az örökös felsőházi tagság érdemli meg az elsőséget. Az örökösödés alapján szervezendő felsőház mellett jobb érveket alig lehet fölhozni, mint a francia képviselő-kamarában a pairie szervezése fölött 1831. szeptember s októberben tartott vitában, hol az örökösödés

mellett oly férfiak, mint Thiers, Guizot s Royer Collard szó-
laltak föl. Ha idő s tér engedné, érdemes volna e beszédeket
egész terjedelemben közölni. Legyen szabad azok eszmejára-
tát röviden eszetelni.

Három kormányforma létezik Thiers szerint: a mo-
narchia, az aristocratia, s a democratia. Mind hárman ma-
gokban viselik a pusztulás magvát, és elenyésznek az által,
mi bennök hiányzik, s az államok nem állhatnak fönn, ha
e formák közül csak egy kizárólag uralkodik. De látjuk
miként egy állam, melynek kormánya e három elemekből
áll, fönnállani s gyarapódni tud. — Angolország az, melynek
kormánya a királyság egységes akaratjának előnyeit élvezi,
annak szeszélyei nélkül, valamint az aristocratia szellemét s
állandóságát a democratia erélyével köti össze. Kérdés vajon
a képviselői monarchia, minőt mi magunknál szervezni aka-
runk, nem áll-e a királyságból, az aristocráciából s a demo-
cráciából?

A királyság s a democratia előnyeit elismerik, miért
akarják tőlünk az aristocráciát megtagadni? A királyságot
senki sem akarja a democráciával kizárólag ellensúlyozni.
Elismerik egy második kamara szükségét, de hogy ez döntő
befolyást gyakoroljon, kell hogy külön érdeket képviseljen;
csak akkor nem fölösleges ismétlés. A társadalomban van két
érdek: a haladás s a stabilitás — e két érdeket kell képvisel-
tetni. De egy haereditarius kamara nem bír elégséges belátás-
sal s erre nézve ismételtetik a kopott mondat: hogy az apák
érdeme nem száll át a fiakra. De e kamrában traditiokat kell
találni; azok pedig örököltetnek. A szellem sem fog hiá-
nyozni, mert az aristocratia nem egy családból áll. Ha egy
családban nincs ész és talentum, meglesz az egy másik esa-
ládban. De mondjuk, hogy az aristocratia privilegium, s a
privilegium be nem illeszthető az új társadalomba. De ha az
örökösödés privilegiuma az országnak hasznára van, az ép oly
kevésbé áll ellentétben az új állammal, mint a királyság örö-
kösödése.

Harmincz év előtt hitték, hogy királyok és nemesek nem fognak többé létezni. Megjelent Napoleon s királyokat, sőt egy császárt is csinált, s azokból, kik a nemességről mit sem akartak hallani — hercegeket, grófokat, ögrófokat s bárókat nevezett s azoknak az nem tetszett vissza. Aristocraticus elemek mindig fognak létezni s azok fogják adni a képviseleti monarchiának a legnagyobb erőt s consistentiát. — Ismétli, hogy a tapasztalás mutatja, miként ily monarchia mint az Angliában létezik, az egészséges államszervezet legbiztosabb garantiáit nyújtja — s ilyen monarchiát kíván Thiers Franciaország számára.

Royer-Collard október 4-dikén tartott beszéde még tartalmasabb, mint a Thiers-é. A pairie örökösödése nem az észszerűség, de a forradalom kérdése, pedig nem másról van itt szó, mint hogy az örökösödéssel elvesz a pairie, azzal pedig el fog veszni az öröklött királyság, s azzal a stabilitás és tartósság elve. Mi tehát az örökös pairie megboesáthatatlan büne? Mondják, hogy a júliusi forradalom, hogy a nép akarhatja azt visszautasítja s elkárhoztatja, az az a pairie örökösödése proseribálva van. S itt megállhatnék; a proscriptio nem okoskodik. De én már eleget éltem, s láttam sok ilyenmű határozatokat megváltoztatni. — A pairie örökösödése nincs nagyobb mérvben elítélve a népsouverainitás által, mint negyven év előtt a két kamara s maga a királyság. De mint akkor, úgy ma is, szabad a zajongó földszinttől egy figyelmesebb közönséghez appellálni, s a nép-souverainitástól egy más souverainitáshoz fordulni, mely egyedül érdemli meg e nevet: az ész souverainitásához, mely a népek s királyok fölött áll s az igazi törvényhozója az emberiségnek. Ellenvetésül használtatik a pairie örökösödése ellen, hogy a Bourbonok res'auratiojával összeesik, s miután amaz megszűnt, ez sem tartható föl. De itt a kérdés az: jó-e az öröklött pairie vagy sem. Ha rossz, el kell törölni; de ha jó, nem kell kérdezni, hogy honnan ered s melyik csillag alatt született. — A charta két-féle képviseletet állított föl, mindegyiknek saját szerű termé-

szete, törvénye és rendeltetése levén; az egyik az általános érdekek democraticus képviselője; mint a szabadság lényeges védnöke s azért választásnak van alávetve, a másik a társadalmi superioritások aristocraticus képviselője, mint lényeges védnöke a rendnek, mely fölött örökös s a stabilitásnak, melyel föntart, s azért örökös s annak kell maradnia.

Guizot október 5-dikén ekként szól: Az anarchia mindenütt növekszik, mindenütt mutatkozik és szüntelenül fenyeget. Az eszmékben mindenütt nyilvánul, nem vezetnek azok valamely erősebb impulsus által, nem tisztelnek semmiféle államhatalmat. A kamara érzi, hogy ő maga a reá nehezedő föladatnak nem tud megfelelni. A támaszpont, melyet keresünk, megtalálható egy alkotmányos független hatalomban, mely létezik s a melyet meg akarunk semmisíteni. Az örökösödés be van iktatva a világ chartájában, s a tanok, melyek azt elvetik, barbar s valótlán tanok. A felsőházat tehát, ha akarjuk hogy föladatának megfelelhessen, az örökösödéssel kell fektetnünk. Az örökösödés adja a kész családok bizonyos számát, melyek a közügyek vezetésére mintegy neveltetnek, s a melyek nem válnak el a democratiától — mert a pairie magát szükségkép a democratiából újonczozza, a mint az angol felsőház statistikája mutatja, melynek 1829-ben a püspökökön kívül 375 tagja volt. Azok közt csak 48 régiebb a XVII. századnál — 124 a XVIII. századnál, a többiek e század kinevezettjei. Nekünk okvetlenül szükségünk van egy politikai osztályra s az az örökösödés nélkül nem érhető el. Guizot így végzi beszédjét: „Ha önök az örökösödést a pairie-ben megtartják, Franciaország meg lesz mentve, az anarchia, melyről panaszkodunk, meg fog szünni, a juliusi forradalom be lesz fejezve, megállapítva. Ellenkező esetben tudom hova fog az uralkodó áramlat bennünket vezetni.“ — Ha sokban Guizotnak igaza nem volt, de itt jóslata teljesült, mert ez áramlat Franciaországot a forradalmakhoz vezette, melyek sora úgy látszik a Gambetta s Paul Bert-féle experimentumok után, még miúgyesen befejezve.

E szempontokból indulva és szemmel tartva, nem ideális állapotokat vagy a külföld viszonyait, de hazánk concret viszonyait, megfelel-e a Sz. L. javaslata e kellékeknek?

A szerzőnek tökéletes igaza van, ha a tratitíókhöz ragaszkodva, az egyházak főnökeit a felsőházba meghívandóknak, illetőleg kibővítéssel, ott meghagyandóknak véli. Ülnek a püspökök az angol felsőházban is — az angol vallás s egyházi szűkkeblőség mellett természetesen csak az anglicanus egyház főnökei. Nem szükséges bőven fejtegetni a javaslat e részét.

Hogy az öröklött nevek s birtokok adják a felsőház legnagyobb contingensét, ebben tökéletesen egyet értek a szerzővel. Egy régi monarchiában, melynek létalapja a történelmi fejlődés: politikai lehetetlenség egy neme a felsőházat máskép szervezni. E kérdésnél csak is a módozatra nézve lehet véleménykülönbség. E módozatokra nézve nekem más nézetem van. Minthogy mi az angol mintára nem tudjuk szervezni a felsőházat, mert socialis viszonyaink és szokásaink teljességgel eltérnek az angolokétól, a magyar mágnások osztálya egészen más valami, mint az angol nobility — azt hiszem, hogy nem volna czélszerű egy részét a felsőháznak a mágnási családok legidősebbjeiből alkotni — hiszen a hol majoratus nincs, miben különbözik a családi legidősebb tagja a többitől? — gyakran fordul elő például, hogy a fiatalabb ág sokkal vagyonosabb, mint az idősebb ág s hogy a család legidősbike épen legkevésbé alkalmas a törvényhozási functiokra; a felsőházban való részvét a modern jog alapján nem is tekinthető családi tulajdonnak. Ez állami functio, mely czélszerűség tekintetéből bizonyos családokhoz örökösülés alapján köttetik. Én tehát azt hiszem, ha mi a felsőház reformját könnyen s gyorsan akarjuk keresztül vinni, s magunkat bizonyos chance-oknak nem akarjuk kitenni, maradjunk, a mennyiben lehet, a létező alapon, hagyjuk meg a mágnási családok minden tagjának a részvétet a felsőházban, miután az angol-nobility-félét, miszerint a családnak csak

egy tagja viseljen nevet és címet s bírjon azzal járó birtokot, nem tudjuk meghonosítani; de kössük e jogot bizonyos józan s indokolható föltételekhez, melyek ideiglenesen ki fogják zárni azt, a kinek társadalmi állása és hivatása nem fér össze a felsőházi tagsággal. Ki valamely segéd hivatalban öt vagy hat száz forint fizetésből él, bármi szép hangzású historicus neve legyen, s bármennyire tisztességes ember legyen, nem a felsőházba való — fia, meg lehet hogy carrièret csinál s bele jöhet, addig a jog szüneteljen. Én tehát censust kívánok fölláítani, mely szerint a felsőházban csak oly mánás ülhessen, ki például 3000 forint adót fekvő birtok után fizet. Továbbá, miután a felsőháznak szerepe moderáló, az alsóház fölött ellenőrzést gyakorló, a fiatalság nem oda való; én tehát szükségesnek találnám a kort egy másik qualificatioként fölláítani — legyen harmincz éves, ki a felsőházban törvényhozói szerepet játszik. E föltételnek két jó oldala volna, mert nem csak, hogy kizáratnék sok oly elem, a mely szintén nincs még hivatva a felsőházban ülni; de a ki tanulni akar s a kinek nemes ambitioja van a közéletben szerepelni, törekedni fog az alsóházba bejutni vagy hivatalt viselni; s mikor majd a felsőházba bejut, a politikai ügyek vitélében már jártas lesz.

Az én fölfogásom mellett tehát a másik két kathégoria szükségessége úgy is elesik.

Tekintve szokásainkat, vagyoni viszonyainkat, s a felsőházban most divatozó praxist, ne szorítsuk meg nagyon a felsőház tagjainak számát, mert ha a címzetes püspököket és főispánokat kizárjuk a felsőházból, könnyen oda juthatunk, hogy ritkán lesz határozatképes a felsőház, épen akkor nem, mikor arra leginkább szükségünk van, vagy oly elemekből fog összeállíttatni, melyek kelletlen időben az országnak kellemetlen meglepetéseket okozhatnak.

Miután a főispánok és címzetes püspökök kizáratására nézve tökéletesen egyet értek a tisztelt szerzővel — magától értetik, hogy a kinevezés útján meghivandó pair-ekre nézve,

ugyan azon véleményben vagyok. Mind azon férfiak, kik nagy tevékenység s nagy érdemek által az állam s társadalom illustratioi, a felsőházba valók, így van az Angliában is — Brougham s Macaulay, valamint a Baring-család, a finanzia világ nagyságai, a felsőház tagjai voltak. Angliában mindjárt örökös peer-eknek nevezettek ki, a mi specialis gazdasági viszonyaink mellett az nem volna helyes — nálunk nem lehet oly könnyen nagy vagyont szerezni, mint Angliában. Aristocraticus családot pedig csak az alapíthat, a kinek vagyona van.

De kell még két kérdést érintenem, melyre nézve néztem a szerző nézetétől eltér, — a felsőházi tagok számának megszorítása s a meghívás. A monarchiában — sőt bármi kormányformájú államokban is, ha forradalmakat vagy legalább igen komoly összeütközéseket nem akarunk — a koronának joggal kell birnia az alsóház fölösztatására s új választások által az országhoz appellálásra; de mit tegyen, ha ily differentiák keletkeznek a felső s alsóház s a korona közt — a felsőházat nem lehet fölösztatni — tehát a legfelsőbb hatalom lenne a felsőház; így tehát valami correctivumnak kell létezni, s az nem lehet más, mint a tagok szaporítása, a nélkül még a kinevezett tagokból álló felsőház is oligarchicus testületté fajul. A második kérdés tisztán alaki — valamint az alsóház tagjai, ha egyszer megválasztatnak, nem hivatnak meg külön, de benyújtják verificatio végett megbízó leveleiket: úgy nem tartom szükségesnek, hogy a felsőház tagjai külön hívassanak meg. A törvény meghatározza ki tagja a felsőháznak, az tehát jelenjen meg s legitimálja magát a verificationalis bizottság előtt — a meghívás sok munkával járó feudalis szokás.

Nem akarok a törvény megalkotása esetére szükséges átmeneti intézkedésekről szólni; de miután az átmenet minden esetre huzamosb ideig fog tartani, már azért is idején volna a dologhoz fogni; mert mindig biztosabb a beteget akkor gyógyítani, mikor még sok chance mutatkozik arra, hogy meggyógyul.

UTÓIRAT.

Örvendetes jelenségnek tekintem, hogy valamint a sajátban úgy magán körökben is foly az eszmecsere a felsőház reformja felett. Nem kétlem, hogy ha az a törvényhozásban is napi rendre jő, előlegesen egy országos, mindkét ház által választott bizottság kebelében fog tárgyalatni, s ott minden egyes intézkedést meg lehet vitatni.

Az eddigi reform-javaslatokkal szemben gyakran hallottam, hogy a felsőház reformja nehéz kérdés. De már nehezebb kérdések is megoldattak — s ez is meg fog oldatni, csak hozzá kell fogni s a létező alapon maradni. Ki kell zárni a ki nincs qualificálva arra, hogy a felsőház tagja legyen — s be kell fogadni életre való elemeket a kizártak helyére.

Azt is mondják, hogy sok a 3000 frt adó, mint census, mit én javaslatba hoztam. De mit képvisel ezen összeg? 12—16000 frt jövedelmet; valóban nem nagy vagyon egy mágnásnak, a ki felsőházi tag akar lenni. Állított az is, hogy javaslatom egyszerű s practikus ugyan, de azon hátránya van, hogy egy családból igen sok ember juthatna a felsőházba. Ámde a felsőház nem családi, hanem országos intézmény; s mi hátrány ered abból, ha ugyanazon nevet viselő felsőházi tagok nagyobb számban ülnek a felsőházban, mihelyt kellő qualificatióval bírnak? Mindenesetre jobb 12 Z., ki a kellő birtokkal s társadalmi állással van ellátva, mint 1 X. ki semmi qualificatióval nem bír a felsőházi tagságra.

Olvastam azon megjegyzést is, hogy miért nem reflectálok a hitbizományokra s nem állítom fel Sz. L. példájára azt is egyik qualificationak? — de javaslatom mellett felesleges ily qualificatió. A hitbizomány nem is történelmi fejlemény Magyarországon s nem is alapja a mai felsőháznak, s nem is biztosítja az aristocratia jövőjét. Mellőztem ezt azért is, mert a hitbizomány birtokosa ugyis felsőházi tag, ha mágnási család tagja s háromezer frt adót fizet fekvő birtoka után.

Vannak nálunk is kik a születés adta jogokat perhorrescálják, ignorálván annak természetes világtörténelmi jelentőségét, s választás alapján senatust akarnak, azzal indokolván, hogy turbulentus időkben a felsőházak ugy sem képesek feltartóztatni a conflagratiókat, — tehát akkor, mikor legszükségesebb volna, a felsőház conservatív hivatása nem jut érvényre. — Uram Istenem, ha az állam felbomló félben van — akkor semmiféle intézmény sem törvény nem tartóztatja fel a conflagratiókat. — De intézmények nem alkottatnak ily idők és esetek tekintetéből — azok arra való, hogy az állam életégszűségig maradjon s a forradalmak kikerültessenek.

Mondatik, hogy ily felsőház a minőt én javaslatban hozok, oly conservatív volna, hogy minden haladást gátolna.

Nagy tévedés ez is; az ország összes nagy birtokosainak érdeke soha sem állhat ellentétben az ország érdekeivel s ily testületben mindig elég intelligentia van arra, hogy belássa, hogy a világ nem állapodhatik meg.

Legjobban bizonyítja ezt az angol példa; ha a legkényesebb reform-kérdés megérett, megoldását nem tudta a felsőház akadályozni, mert ily esetekben mindig lehet nyulni a correctivumhoz: új felsőházi tagok kinevezéséhez.

Választatni felsőházat részben az alsóház által, részben az összes mágnási családok által, részben a korona által kineveztetni: nézetem szerint ily módon alakult felsőház a válasz-

tott senatus minden rossz tulajdonaival birna, de sem mivel a jó tulajdonokból. Ily felsőházi tagok mindenek előtt semmi önállósággal nem bírnának; szónoki machinái volnának egy aristocraticus clique-nek s az alsőházi többségnek. Birhatna-e ily felsőház a kellő tekintélyvel felfelé és lefelé? Az aristocratiának ily megsemmisítése nem hajtaná-e ezt be a reactióba?

Én tehát anélkül, hogy javaslatomba szerelmes volnék, azt mégis a legegyszerűbbnek s lepracticusabbnak találom s magát a törvényt kevés szakasszal alkothatónak hiszem, körülbelöl következőképen:

1. A felsőház tagjai:

a) a catholikus s görögkeleti egyház érsekei s megyés püspökei, nem különben a protestans egyházak superintendensei;

b) az uralkodó család tagjai s az ország zászlósai; és a mágnási családok azon tagjai, kik 30 éves kort elérték s legalább három ezer forint adót fizetnek fekvő birtok után s állandó lakást tartanak az országban;

c) a kiket Ő Felsége a közéletben vagy a közgazdaság, tudomány és művészet terén szerzett érdemeik folytán életfogytáig felsőházi tagoknak kinevezett.

2. Örökös felsőházi tagok valamint élethossziglan kinevezettek kinevezésénél a Felség számhoz kötve nincs.

3. Az országgyűlés megnyitásánál az örökös tagok igazolják a censust és ezen igazolás azon országgyűlési cyclusra nézve érvényes.

4. Minden egyéb tekintetben a felsőházra nézve a mostani gyakorlat tartatik fenn.

Ily alapokra fektetett felsőháznak jövője lehet, csak nem kell az aristocratiát bureaucratikus és katonai, vagyon-talan báróságok s grófságok adományozása által neveltségessé tenni. Vagy vissza kell térni a régi donatiokhoz vagy az I.

Napoleon császárféle dotatiokhoz. Cím, vagyon nélkül: igazi átok az egyénre s az államra nézve; az aristokratikus proletariatus a legveszedelmesebb forradalmi tényező.

Fejtegetésemet a tartalomra s modorra nézve legyen szabad jellemezni s e tanulmányt befejezni Horatius e szavaival: „non fumum ex fulgore sed ex fumo lucem dare cogitat.“

